עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ד מהלכות עירובין הלכה ד ופ"ה הלכה ו טוש"ע א"ח סי' שעה סעיף א וסי' שפו סעיף ט:

נא ב מיי' פ"ו שם הלכה ה סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' תט סעיף יא:

נב ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף א:

נג ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שלט סעיף י:

נד ה מיי' פ"ו מהלכות עירובין הלכה ה סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' תט סעיף יא:

וקטן אמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא ולשמואל קשיא הא תניא [א]חמשה שגבו את עירובן כשהם מוליכין את עירובן למקום אחר אחד מוליך [ב]לכולן הוא ניהו דקא קני ותו לא הוא ניהו דקא דייר ותו לא אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לשמואל קשיא שליחות דכולהו קא עביד אמר רבה [ג]אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ד]הלכה כרבי שמעון: **מתני'** [ה]מי שבא בדרך [ו]וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים אמה ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי [ז]זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח עגולות דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס וחכמים אומרים [ח]מרובעות כטבלא מרובעת כדי שיהיה נשכר לזויות [ט]וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו [י]אמר ר"מ אנו אין לנו אלא עני רבי יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר לא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר שלא יצא ויערב ברגליו: **גמ'** מאי לא אמר כלום אמר רב לא אמר כלום כל עיקר דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל ושמואל אמר [כ]לא אמר כלום לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל ונעשה תחתיו של אילן חמר גמל בא למדוד מן הצפון מודדין לו מן הדרום בא למדוד מן הדרום מודדין לו מן הצפון

למקום אחר. שרצו לערב עם חצר אחרת נותנין בתוכה עירובן זה שגבו להתיר חציכן: **אחד מהן מוליך ע"י כולן.** בשביל כולן ואפי' נתן הוא לבדו פת אחת בשבילן הואיל והוא כבר עירב עם חביריו קונה לצורך כולן: **כר"ש.** דהיא מותרת עמהן והן מותרין עמה: **מתני' מי שבא בדרך** וחשכה לו גרסינן: **והיה מכיר אילן או גדר.** והוא בסוף אלפים ממקום רגליו ומהאילן לביתו אלפים: **ואמר שביתתי תחתיו.** ומשם יהיו לי אלפים דאע"ג דהשתא קדים יומא (א) מצי למיזל אלפים עד התם דהוא מקום שביתתו ומשום הכי יש לו אלפים לכאן ואלפים לצד ביתו (ב): **לא אמר כלום.** טעמא מפרש בגמ': **גדר.** חומת אבנים: **אמר שביתתי בעיקרו.** ויודע הוא שמעיקרו ועד ביתו אין יותר מאלפים קנה לו שביתה בעיקרו הואיל וסיים את מקומו ואותה שביתה קונה לו אלפים לצד רגליו ואלפים לצד ביתו: **ואם אינו מכיר.** אילן או גדר: **או אינו בקי בהלכה.** ואינו יודע שיועיל לו ולא אמר כן: פלוגתא דר' חנינא בן אנטיגנוס ורבנן בגמ'(י) מפרש: **וזהו שאמרו.** כגון זה שהוא בא בדרך ואין עמו פת דהשתא עני הוא לו התירו חכמים לערב ברגליו בלא פת: **ואחד עשיר.** היושב בביתו ורוצה לילך ולהחשיך על התחום ולקנות שביתה מותר: **להקל על העשיר.** שיוכל לשגר ע"י שליח ולא יטרח הוא עצמו: **גמ' לא אמר כלום כל עיקר.** ולא יזוז ממקומו שהרי במקום רגליו אין לו שביתה שהרי עקר דעתו ולבו מכאן ותחת האילן נמי לא קנה שביתה דהא לא סיים ואע"פ שכל תחתיו של נוף האילן לתוך אלפים אמה למקום רגליו מפרש' טעמא דרב לקמן [נ.] הואיל ולא פירש איזו ד' אמות בחר לו בתחתיו של אילן לאו שביתה היא: **ושמואל אמר לא אמר כלום לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל.** לקמן [נ:] מפרש דכי אמר שמואל למילתיה כגון דקאי כל נופו של אילן בתוך אלפים (ג) למקום רגליו דכל ד' אמות שאתה נותן לשביתה [תחתיו] כולן ראויות לו הלכך לביתו לא אמר כלום דהא ביתו רחוק מעיקרו אלפים כדתני במתניתין מעיקרו ועד ביתו אלפים ושמא הוא בחר לו ארבע אמות הראשונות שתחת האילן אותן של צידו ומשם עד ביתו יש יותר מאלפים כל רוחב נוף האילן אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל דממה נפשך כל ד' אמות שאתה נותן לו תחתיו לשביתה נותנות עד מקום רגליו אלפים אמה: **ונעשה תחתיו של אילן.** רוחב נטיית נופו של אילן אם הוא רחב כ' או ל' אמה נעשה לו חמר גמל כלומר מושכו לכאן ולכאן: **בא למדוד מן הצפון.** בסוף נטיית הנוף לצד ביתו אלפים כדי שיגיע לביתו: **מודדים לו מן הדרום.** ואומר שמא ארבע ראשונות של צד רגליו בחר לו תחת האילן ומשם מודדין לו אלפים ולביתו ונמצא רחוק שלשים אמה: **בא למדוד מן הדרום.** מד' אמות ראשונות אלפים לצד רגליו כדי שיכול לחזור לאחריו ממקום רגליו שלשים אמה: **מודדין לו מן הצפון.** שמא ד' אמות של סוף האילן לצד ביתו בחר לו ומשם עד מקום רגליו יש לו אלפים ואין יכול לחזור לאחריו אפילו פסיעה אבל ארבע' אלפים יש לו ממקום רגליו לצד ביתו פחות שלשים אמה ממה נפשך ומקום רוחב האילן הוא מפסיד מפני שלא פירש: ל"א **ושמואל אמר לא אמר כלום לביתו.** שאין לו מן האילן לצד ביתו כלום אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל דקסבר שמואל דקנה לו שביתה בב' המקומות הואיל ולא סיים ד' אמותיו אין לו מקום המיוחד לו (ד) לא תחת האילן ולא במקום רגליו אלא או כאן או כאן וממה נפשך אלפים שממקום רגליו עד האילן יש לו וכשהגיע לתחת האילן נעשה לו חמר גמל בא למדוד לו מן הצפון מן האילן לביתו מודדין לו מן הדרום ממקום רגליו בא למדוד ממקום רגליו כדי לחזור לאחריו אלפים מודדין לו מן האילן זה שמעתי. ויש תשובות וגימגומין יותר מדאי לפי לשון הש"ס והילוכו חדא דקא משייל מ"ט דרב הוה לשוליה טפי טעמא דשמואל דמילתיה דרב מסתבר טפי דבמקום רגליו לא רצה לקנות ותחת האילן לא קנה דלא ידעי' מאי סייס אבל שמואל מאי סבירא ליה אי קנייה היא בלא סיום לקני התם ואי לאו קנייה היא לא ליקני לא הכא ולא התם דהא כאן לא רצה לקנות ואפי' ר' יוחנן בן נורי לא קאמר אלא מפני הפקר או ישן אבל זה שאמר בפירוש איני רוצה לקנות כאן היאך יקנה ועוד מאי נעשה תחתיו של אילן חמר גמל הכי איבעי ליה למימר ושמואל אמר הרי זה חמר גמל ועוד מאי מן הצפון ומן הדרום במקום אחד יש לומר מצפונו ומדרומו אבל בשני מקומות לא שייך האי לישנא:

מאי

וקטן. פ"ה דלמ"ד משום קנין אין קטן יכול לעשות שליח לערב עליו עירובי חצירות דלאו בר קנין הוא וקשה לפי' דלהוי כנשתתפו כמו בעל הבית שנעשה שותף לחבירו ועוד דבפרק בכל מערבין (לעיל דף לח:) אמר רב הונא קטן גובה העירוב ודוחק לומר דפליג ועוד דשמואל גופיה דאמר הכא משום קנין קאמר בפ' התקבל (גיטין דף סד:) דקטן זוכה לאחרים בשיתופי מבואות דרבנן ויש לדחות דהכא בקטן לגמרי והתם נמי מחלק בין קטן גמור ובין שאינו קטן גמור ונראה לר"ת כמו שפר"ח דבבית של קטן איירי הכא ונראה דהלכה כרבה דאמר עירוב משום דירה דבפ' הדר (לקמן דף סו.) קאמר ר' יוחנן שוכר כמערב דמי ומפרש מה מערב בפחות משוה פרוטה וקיימא לן כרבי יוחנן לגבי דשמואל ועוד דהתם מפרש הש"ס הכי ואם כן כך הלכה: **ואמר** שביתתי במקומי זכה. ואומר ר"י דבלא אמירה נמי קני כדאמרינן בפ' בכל מערבין (לעיל דף לח:) אבל ניעור דאי בעי מצי אמר אע"ג דלא אמר כמאן דאמר דמי ויש לחלק שאני התם שהולך לשם כך על התחום כדי לערב אבל מדפליגי רבנן על רבי יוחנן(ה) בישן משמע דבניעור מודו דקני אע"ג דלא אמר ולעיל (דף מה.) דתנן מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס ומוכח בגמרא דקני שביתה במקומו כעובדא דר' טרפון דקאמר בית המדרש מובלע בתוך תחומו היה והא דנקט ואמר אנו כשאומר שביתתי במקום פלוני או אגב דסיפא העני מערב ברגליו אבל עשיר לא אפי' אמר וכה"ג איכא בשנים אוחזין (ב"מ דף יא.) ראה אותן רצין אמר זכי שבור אמר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו והתם נמי אפי' לא אמר קני כדאמר התם בגמ' (ו)גבי ד' אמות דתקינו ליה רבנן דליקנו ואי תקינו ליה רבנן דליקנו כי לא אמר מאי הוי ונקט ואמר משום סיפא שהיה לבי רץ כדרכו אפי' אמר לא אמר כלום: **ואפילו** לתחתיו של אילן לא מצי אזיל. דממקום רגליו עקר דעתיה ותחת האילן נמי לא קנה לכך לא יזוז ממקומו ואם תאמר בפרק בכל מערבין (לעיל דף לה.) גבי נתגלגל חוץ לתחום קאמר ספק הרי זה חמר גמל ויש לו מביתו עד עירובו אלפים ולא אמר ולא יזוז ממקומו * ואומר ר"י דהתם בעומד בעירו לא עקר דעתיה מעירו ודעתו שאם לא יקנה שם שביתה שיהיה לו תחום ביתו: (ט)**מאי טעמא** דרב כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו. ושמואל וברייתא דלקמן(י) דתניא כוותיה אית להו דרבה בעלמא והכא בתחומין הקילו דאין להחמיר כאן דאין לומר דפליגי דהא הכא משמע לכאורה דהילכתא כשמואל מדדחיק לומר אליבא דרב תנא הוא ופליג ומתניתין בפ"ב דקדושין (דף נ:) במקדש אשה ובתה לא מתוקמא אלא אליבא דרבה למאי דפסיק התם דקדושין שאין מסורים לביאה הוו קדושין ועוד י"ל דהכא סבר כיון דאמר שביתתי תחת האילן והשביתה הוי ד' אמות הוי כאילו אמר ליקנו לי ד' מגו תמני ומודה שמואל במפרש ואומר שביתתי תהא בכל ח' אמות שתחת האילן דלא קני וברייתא נמי דלקמן דטעה ועירב בשתי רוחות אע"ג דנתכוון לערב בשתי רוחות כאחת י"ל דכל המערב בשתי רוחות כאחת מסופק הוא בלבו ודעתו שאם לא יקנו לו שביתת שתיהן יקנה באחת מהן להכי הוי עירוב באחת מהן:

כל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר שביתתי וכו' קדים יומא מצינא למיזל וכו' מקום שביתתי ומשם יש לי אלפים כצ"ל ותיבת הכי נמחק: (ב) בא"ד לצד ביתו הס"ד: (ג) ד"ה ושמואל אמר וכו' כגון דקאי כל נופו של אילן בתוך אלפים: כזה ג) (ד) ד"ה ל"א ושמואל וכו' מקום המיוחד לא תחת כצ"ל ותיבת לו נמחק: (ה) תוס' ד"ה ואמר וכו' על רבי יוחנן ב"נ בישן וכו' ולעיל נמי דתנן מי שישב:

מסורת הש"ס

א) לקמן נב: ע"ש, ב) ס"א ע"י כולן, ג) [לעיל מו: לקמן ס.], ד) [בירושלמי והיה ירא שמא תחשך], ה) [לעיל מו.], ו) [בירושלמי ר"מ אומר אין לנו], ז) [לקמן נא.], ח) [דף י.], ט) [עיין לדף נ.], י) [דף נ:].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואפי' לתחתיו וכו' וא"י דהתם בעומד בעירו וכ"כ רש"י לקמן דף ס ע"א ד"ה ואסור:

מוסף רש"י

חמשה שגבו את עירובן. שדרין בחצר ועירבו עם חצירן (לקמן עב:). אנו אין לנו. שיכול לקנות שביתה ברגליו בלא עירוב פת, אלא עני. כלומר מי שהוא בדרך ואין עמו פת (לעיל מו.). שלא יצא. מפני הטירח, ויערב ברגליו. אלא התירו לשלוח עירוב בפת ע"י שלוחו (שם).

רבינו חננאל

אי נמי א) קטן. לשמואל לא הוי עירוב דאין קניין לקטן. לרבה הוי עירוב דהא משום דירה הוא וקטן נמי אית ליה דירה. ומקשה אביי על תרווייהו מהא דתניא חמשה שגבו את עירובן כשמוליכין אותו למקום אחר אחד מוליך על ידי כולן. למאן דאמר משום קניין האי דמוליך העירוב לא קא קני ולא קא דייר. ופריק רבה אליבא דידיה ואליבא דשמואל שליחותא דכולהו קא עביד. אמר רבה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כר' [שמעון] דאמר הא למה זה דומה לשלש חצירות כו'. מתני' מי שבא בדרך [והיה ירא שמא תחשך]. והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום. מאי לא אמר כלום, רב אמר לא אמר כלום כל עיקר דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל. דהא (עיקר) [עקר] שביתתו ממקומו באומרו שביתתי תחת האילן פלוני. ותחת אותו אילן לא קנה שביתה, דהא לא סיים מקום שביתתו, דמקום שביתתו הן הארבע האמות המקום שמותר לו לטלטל. וכשם מודד תחומו, וכיון שאין לו מקום אין לו תחום. ושמואל אמר לא אמר כלום, שאינו יכול להלך מן האילן לביתו, אם הוא בתוך אלפים אמה מן האילן, אבל אל האילן יש לו להלך. קסבר שמואל אם במקומו קנה שביתה יש לו להלך אלפים אמה עד תחתיו של אילן, ואם תחת האילן קנה, יש לו להלך שם, אבל כיון שיגיע אל תחת האילן אין לו לזוז ממקומו. בא למדוד מן הצפון אומר לו מן הדרום תחומך.

ג)

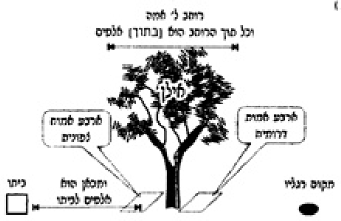

א) עי' תוס' כאן ד"ה וקטן שכ' בשם רבינו ז"ל דבבית של קטן מיירי הכא ופי' דאם יש לקטן בית בחצר אינו יכול לערב עמהם משום דאין קנין לקטן.